Baštinske slikovnice u Knjižnici i čitaonici Grada Preloga: interpretacija baštine kroz stvaranje vlastite literature

Maja Lesinger

„Novo vrijeme globalizacije i digitalizacije pred nas stavlja velike izazove, a među njima i onaj očuvanja naše kulturne baštine i njezina prenošenja na mlađe generacije. Ona je temelj za prepoznavanje, definiranje i potvrdu kulturnog identiteta pojedinog naroda, a Hrvatsku krasi ogromno bogatstvo tradicijske kulture, materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Tradicija i baština uvijek nas podsjećaju na ono što smo bili, na ono što jesmo, a kako bi bile i čuvarice naše budućnosti, potrebno ih je njegovati i voljeti te prenijeti mlađim generacijama. Naša je baština neiscrpno vrelo, potrudimo se da ono nikad ne presuši.“ (Bratonja, 2024)

Izazov i prilika

Jedan od izazova u očuvanju kulturne baštine jest nedostatak literature namijenjene djeci. Priče, običaji i vjerovanja postoje u usmenoj predaji i arhivskoj građi, ali ne u obliku slikovnice koja bi najmlađima približila identitet zajednice. Knjižnica i čitaonica Grada Preloga odlučila je preokrenuti taj nedostatak u priliku – kroz ciklus baštinskih slikovnica. Projekt pokazuje kako knjižnice, osim što čuvaju i posreduju knjige, mogu postati i njihove autorice.

Autorice i urednica – knjižničarke kao stvarateljice literature

Slikovnice nastaju u suradnji dviju knjižničarki. Autorica tekstova je Maja Lesinger, ravnateljica Knjižnice i čitaonice Grada Preloga, dok je urednica Ivanka Ferenčić Martinčić, poznata hrvatska dječja autorica i ravnateljica Narodne knjižnice Virje. Obje donose spoj profesionalnog knjižničarskog iskustva, poznavanja metodike hrvatskog jezika i književne osjetljivosti za dječju publiku. Za svaku slikovnicu bira se novi ilustrator, čime svaka priča dobiva poseban likovni identitet, a istodobno se gradi zajednički niz.

Objavljene slikovnice

Prva slikovnica iz ciklusa, *Pesjanek te gledi!* (2023.), donosi priču o mitskom biću iz međimurske predaje koje, prema kazivanjima, obitava uz rijeku Dravu ponajviše u mrtvicama i rukavcima kraj Preloga. Tekst je napisan na razgovornom kajkavskom narječju čime se naglašava autentičnost i lokalni identitet, a priča je svojevrsna dekonstrukcija i rekonstrukcija opisa bića i njegovih osobina koje služe kao korektivni alat u ponašanju usmjerenom izbjegavanju opasnosti i lošeg ponašanja.

Sljedeća slikovnica, *Jaje na crno* (2024.), posvećena je umijeću izrade međimurskih crnih pisanica posebnom batik-tehnikom, kojom se na crnoj podlozi ističu cvjetni motivi u boji. U ovoj se slikovnici autorica odlučila za standardni književni jezik, kako bi sadržaj bio dostupan široj čitateljskoj publici izvan Međimurja. Priča govori o stjecanju iskustva kroz život i putovanje te upoznavanju zavičaja.

Izdavač publikacija je Knjižnica i čitaonica Grada Preloga uz financijsku potporu Grada Preloga.

Baštinske slikovnice – prepoznatljiv dizajn i oblik

Poseban doprinos projektu daje dizajnerica Sanda Bogdan, koja potpisuje izgled slikovnica i udahnjuje im čisti, minimalistički oblik. Taj dizajn nije samo estetski, već i pedagoški promišljen:

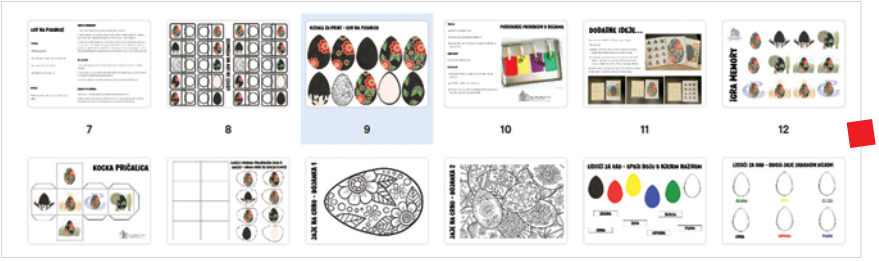
Listići za rad u nastavi

- tekst je napisan velikim tiskanim slovima, što olakšava čitanje početnicima i osobama s poteškoćama u čitanju,
- minimalistički likovni izričaj naglašava ključne motive priče i ostavlja prostor dječjoj mašti,
- tekst i ilustracije međusobno se nadopunjuju, pri čemu tipografija i raspored teksta slijede vizualnu logiku.

Time se stvara ujednačen vizualni identitet serije - prepoznatljiv i dosljedan, ali otvoren za svaku novu temu i ilustratora.

Jezik i publika

Prva slikovnica pisana je na kajkavskom narječju, dok su sljedeće pisane na standardnom hrvatskom jeziku, kako bi se spojila lokalna autentičnost i šira dostupnost. Taj odmak pokazuje kako se projekt prilagođava publici, a istodobno čuva izvorne oblike pripovijedanja. Stil književnog djela pogodan je i za korištenje u biblioterapijske svrhe. Slikovnice su prvotno namijenjene djeci mlađe dobi, od jedne do deset godina, no svakako su prigodne za obiteljsko čitanje jer prenose univerzalne vrijednosti i teme.

Primjer e-publikacije s didaktičkim materijalima za rad uz slikovnicu

Od usmene predaje do slikovnice

Teme slikovnica temelje se na usmenim predajama, kazivanjima iz obitelji i lokalne zajednice, na anegdotama i iskustvima prikupljenima posebno za potrebe projekta. Tako baština koja je postojala samo u pričama starijih generacija prelazi u oblik knjige prilagođene djeci.

Proces je jasan i sustavan:

- prikupljanje predaje i građe kroz razgovore s kazivačima i zajednicom,
- oblikovanje teksta u jednostavnu priču za djecu,
- likovno oblikovanje uz nove ilustratore za svaku priču,
- urednički rad koji osigurava književnu i pedagošku kvalitetu,
- izrada didaktičkih materijala kao produžetka slikovnice,
- prezentacija zajednici kroz radionice, izložbe i javna čitanja.

Didaktički materijali – produženi život priče

Posebna vrijednost projekta jest razvoj didaktičkih materijala koji prate svaku slikovnicu. Namijenjeni djeci od 4 do 12 godina, oni omogućuju učenje baštine kroz igru i aktivno sudjelovanje.

Materijali obuhvaćaju:

- radne listiće (bojanke, labirinte, križaljke),
- memory-kartice i društvene igre,
- zadatke prepoznavanja simbola i motiva,
- pitanja za razgovor i mini-kvizove,
- kartice za kamishibai
- kreativne zadatke (crtanje, dramatizacija, osmišljavanje priča).
- igre u prostoru (lov na blago, lov na boje, potraga za jajima)

Dostupni su u digitalnom obliku i slobodni za preuzimanje, pa ih mogu koristiti vrtići, škole, odgojno-obrazovne i kulturne institucije te obitelji. Na taj način slikovnica izlazi izvan svojih korica i postaje polazište za igru, učenje i zajedničko iskustvo.

Nematerijalna baština i turistički značaj

Baštinske slikovnice ne funkcioniraju samo kao edukativni alat nego i kao vrijedan segment turističke ponude Međimurja. Slikovnice tako postaju originalan turističko-baštinski suvenir – djeca ih nose kao uspomenu, a odrasli kao autentičan podsjetnik na lokalnu kulturu. Međimurske črne pisanice upisane su u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao zaštićeno nematerijalno dobro. Pesjanek i krampusi (tema nove slikovnice), iako mitska bića, važan su dio identiteta lokalne zajednice i sve češće nalaze mjesto u turističkim manifestacijama i programima.

Projekt baštinskih slikovnica iz Preloga pokazuje da knjižnica može biti prostor gdje se mašta i tradicija susreću na stvaralački način. Umjesto da se oslanja isključivo na postojeću građu, ona aktivno potiče zajednicu da priče, sjećanja i motive pretoči u nove oblike, prilagođene današnjoj djeci. Takav pristup ne samo da donosi nove knjige na police, nego stvara i platformu za razgovor među generacijama, za igru koja uči te za otkrivanje kulturnog identiteta kroz suvremeni i djeci blizak jezik. U tom smislu, baštinske slikovnice nisu završeni proizvodi, već proces koji nastavlja rasti – sa svakim novim naslovom, sa svakim djetetom koje u njima prepozna svoju priču i sa svakom zajednicom koja u knjižnici vidi mjesto gdje njezina baština dobiva novi život.

Autorica Maja Lesinger i lektorica Dominika Lukačić - Murković na predstavljanju prve preloške baštinske slikovnice

Dizajn slikovnica

QR kod za pristup didaktičkim materijalima uz slikovnicu Pesjanek te gledi!

QR kod za pristup didaktičkim materijalima uz slikovnicu Jaje na crno

IZVORI

Bratonja, Maja. 2024. „Slikovnice s neodoljivim šarmom (domaće) prošlosti.“ *Brickzine – Gradska knjižnica Rijeka*, 20. srpnja. Pristupljeno 19. kolovoza 2025. https://gkr.hr/brickzine/slikovnice-s-neodoljivim-sarmom-domace-proslost--a-4943